

SIOPS og NVIO med felles syn ny tiltaksplan for veteranene

Behov for styrking av veteranarbeidet

Norges to største veteranorganisasjoner NVIO (Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner) og SIOPS (Skadde i internasjonale operasjoner) viser til Hurdalsplattformen, hvor det står at regjeringen vil «*Ta betre vare på veteranane våre før, under og etter teneste, med spesiell vekt på helsemessig og sosial oppfølging, økonomisk sikkerheit og pårørande. Og sørgje for at samfunnet i større grad nyttiggjer seg av den viktige kompetansen til veteranane.*» Denne lovnaden i regjeringens politiske plattform forplikter også i gjennomføringen av målene i ny tiltaksplan i årene som kommer.

SIOPS og NVIO ønsker ny tiltaksplan for veteranene velkommen. Vi har og skal fortsatt være en konstruktiv rådgivende part til regjeringen, statsforvaltningen og Forsvaret til det beste for landets over 53.000 gjenlevende veteraner og deres nærstående.

Vi forventer konkret handling, og at de veteranpolitiske spørsmålene løftes opp på regjeringens og kommende regjeringers dagsorden, samt at tiltaksplanen sikres et helhetlig politisk eierskap fra alle involverte departement.

Mye har skjedd på det veteranpolitiske området siden behandlingen av stortingsmelding 15 i 2020. Vi mottok den andre Afghanistan-rapporten som viste at flere veteraner sliter med psykiske belastningsskader etter tjenesten ute. I fjor leverte NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) en forskningsrapport om helsesituasjonen til veteranfamiliene i Norge, VEFAM-rapporten. Studien avdekket at deltagelse i internasjonale operasjoner også påvirker familiene hjemmet på ulike måter. Ivaretagelsen av veteranfamiliene er et arbeid nasjonale politikere må videreutvikle og prioritere i de kommende år.

Både Afghanistan-rapporten og VEFAM er premissgivere for utformingen og etterfølgelsen av norsk veteranpolitikk.

Veteranplanens prioriteringer

SIOPS og NVIO synes det er positivt at ny tiltaksplan er noe mer tverrdepartemental i ansvarsdelingen på enkelttiltak enn tidligere plandokument. Vi er begge fornøyd med at regjeringen legger opp til en dynamisk plan, en plan som kan justeres etter en gitt virketid. I revideringen av planen forventer vi deltagelse fra de frivillige veteranorganisasjonene.

I tiltaksplanen er vi særdeles fornøyd med følgende tiltak: T1 (digital ressurs og kompetansebase), T2 (samtykke), T6 (mental robusthet), T7 (hjemmestøtteordninger), T8 (oppfølging etter særlige alvorlige hendelser), T9 (oppfølgingsreglementet og utvidelse av ettårsprogrammet til 2 år), T13 (økningen i antall overnattingsdøgn ved Forsvarets veteransenter), T14 (gjennomgang av medaljestatuttene, inkludert medaljen såret i strid), T16 (økonomisk rådgivning for veteraner som tilstås erstatning på over en million), T19 (kompetanseheving blant helsepersonell) og T27 (ny levekårsundersøkelse for veteraner).

På en annen side er vi er skeptiske til at tiltakene skal dekkes innenfor berørte departementers budsjettammer, dette betyr at noe annet må kuttes. SIOPS og NVIO etterlyser et sterkere sivilt aktørinnslag på tiltakene om veteranforskning, disse tiltakene er dominert av Forsvaret. Veteranforskningen må i større grad være sivil og uavhengig. Ny plan åpner for internasjonal innsats, men det er ikke gjennomført en åpen og prinsipiell diskusjon om hvordan anerkjennelse og ivaretagelse kan treffe forskjellig.

Tydlig forventning om politisk handlekraft

I mandatet til planarbeidet sto det at tiltaksplanen skulle være *konkret, gjennomførbar og målbar*. Dessverre ser vi at få av tiltakene i ny plan har en forpliktende ordlyd bak seg (*regjeringen skal*), dette kan få negative politiske implikasjoner. Det er skuffende at tiltaksplanens profil er lite forpliktende fra Støre-regjeringen.

Mange nødvendige tiltak vil kreve et tverrdepartementalt samarbeid i implementeringen, noe vi forstår har vært og er ambisjonen i den politiske oppfølgingen av planen. Slik vi ser det er Forsvarsdepartementet som lederdepartement sterkt overrepresentert i oppfølgingen av planens tiltak. Både SIOPS og NVIO har savnet et sterkere politisk eierskap fra Helse- og omsorgsdepartementet i det videre arbeidet.

For at den nye planen skal bli politisk bindende må Støre-regjeringen og kommende regjeringer aktivt følger opp tiltakene gjennom saksleveranse til Stortinget, samt operasjonalisering av planens tiltak i statsbudsjettene og i de reviderte nasjonalbudsjettene. SIOPS og NVIO forventer at en økonomisk inndekning av ny tiltaksplan presiseres første omgang i statsbudsjettet for 2025. Dette må bestå av øremerkede midler til konkrete formål, på denne måten forplikter regjeringens og kommende regjeringers veteranpolitiske prioriteringer også i budsjettpolitikken.

Vi ber Støre-regjeringen vise til hvilke mål som ønskes oppnådd i løpet av denne styringsperioden frem til stortingsvalget i 2025.

Vi ber samtidig de folkevalgte at de aktivt gjennomgår om regjeringen følger opp planens tiltak. Vi forventer at dagens og kommende regjeringer orienterer Stortingets medlemmer om fremdriften i implementeringsarbeidet. Her mener vi også at veteranorganisasjonene må være involvert, særlig i en videre evaluering av planen etter en gitt virketid, slik representanter fra regjeringspartiene må Stortinget har lovet.

Begge minner regjeringen og Stortinget på at ny tiltaksplan må holdes aktiv. Dessverre har vi erfart at tiltak i tidligere handlings- og tiltaksplaner på veteranområdet ikke har blitt fulgt opp i den offentlige politikken i ettertid, uten at vi vet hvorfor det har blitt slik, og hvorfor arbeidet i dag ikke tar utgangspunkt i tiltak som ikke er fulgt opp.

Gjennomgang av utført planprosess

Arbeidet med ny tiltaksplan for veteraner ble iverksatt av Forsvarsdepartementet etter sterkt påtrykk fra SIOPS og NVIO, og senere overlatt til Forsvaret. Organisasjonenes avgjørende påtrykk trekkes ikke frem i den offentlige kommunikasjonen om planarbeidet fra regjeringen.

Proessen frem til ny tiltaksplan har vært preget av lukkethet, korte hørings- og svarfrister for de involverte, og et lite fungerende tverrdepartementalt samarbeid.

Veteranorganisasjonene har spilt en varierende og uklar rolle i prosessen.

For SIOPS og NVIO er det særdeles viktig at Støre-regjeringen og kommende regjeringskonstellasjoner tar lærdom av planprosessen. Lukkethetsmentaliteten og Forsvarsdepartementets dominans må ikke sette presedens for fremtidig arbeid.

SIOPS og NVIO takker for møtene i arbeidsperioden med politisk ledelse og avdelingen for personellpolitikk, kompetanse, integritet og felles juridiske tjenester (FD V). SIOPS og NVIO mener at veteranorganisasjonene i neste planprosess også inkluderes i det regjeringsinterne arbeidet både på embetsnivå og politisk nivå, men at rollene klargjøres for de involverte. De frivillige veteranorganisasjonene i Norge er viktige samtalepartnere og rådgivere for regjeringen, vi kjenner best til situasjonen for landets veteraner.

Veien videre

SIOPS og NVIO forventer følgende:

- Regjeringen følger opp tiltakene i ny veteranplan gjennom proposisjonsforslag til Stortinget.

- Regjeringen følger opp tiltakene i ny veteranplan i kommende statsbudsjett og reviderte nasjonalbudsjett. Den økonomiske inndekningen må følges opp gjennom øremerkede midler.
- Regjeringen holder Stortinget orientert om status for implementering av ny tiltaksplan.
- Regjeringen legger opp til en fast syklus for evaluering av tiltaksplanen. Her må de frivillige veteranorganisasjonene bli involvert.
- Regjeringen sikrer et tverrdepartementalt eierskap til ny veteranplan.
- Stortinget påser at regjeringen leverer på vedtatte tiltak i ny veteranplan.

Oslo, X. mars 2024